

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ВІДДІЛ
ПОСОЛЬСТВА УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ
РЕСПУБЛІКИ В НІМЕЧЧИНІ.

№ 40

О г л я д

Політичної Ситуації в Німеччині.

Берлін, 3.Липня 1920.

Новий кабінет і його програма.

Кабінетна криза у Німеччині, викликана внаслідок виборів до Парламенту з 8.червня, покінчилася після цілих трьох тижнів тяжких переговорів утворенням чисто міщанського кабінету під проводом бувшого президент німецького Національного Зібрання і члена партії католицького центра - Ференбаха.

Після відмови обох соціалістичних партій від участі в коаліційнім кабінеті (гл.Огляд з 15.червня) лишалось тільки як одинокий спосіб розв'язки кризи утворення міщанського кабінету. Це завдання припало до виконання міщанським складникам бувшої коаліції: партіям центра і демократів. Переговори, ведені формально провідниками центра (Й.Трімборн, потім Ференбах) виявили дві основні тенденції, характеристичні для німецької міщанської демократії. Перша з них: це змагання притягнути до співучасті в уряді за всяку ціну німецьке робітництво. За утворенням чисто міщанського блоку, який міг був на певній платформі зєднати 276 міщанських послів проти 195 соціалістичних, завалилися тільки прихильники крайно-реакційної німецької національної партії. Рента міщанських партій, включно до другої правої народної партії (Фолькспартай), виходила згідно від одного заключення, що без участі робітництва правління Німеччини

на довгий час неможливе. Коли праві соціяльні демократи ~~в~~ відмовилися від безпосередньої участі в уряді, зусилля звернулися до того, щоби забезпечити новому кабінетові що найменше їхню "доброзичливу нейтральність". Ці заходи досягнули деякі успіхи. Праві соц.дем. відмовилися вправді головувати за висловленням довіри новому кабінетові, але зобов'язалися загально не поборювати його і своє ставовище до нього означити так, щоби з цього "не повстали для кабінету труднощі при переговорах з Антантою у Спа". Це зобов'язання було теж дійсно виконане соц.дем. фракцією підчас першої сесії нового парламенту.

Друга тенденція серед німецької міщанської демократії, яка проявилася підчас переговорів, це була: неохота до співробітництва з дотеперішню правою опозицією. Про притягнення до участі в уряді крайно-реакційної національної партії не було за весь час переговорів бесіди. Цього не домогалися навіть представники другої правої т.зв. народньої партії, яка в національним зібранні і підчас виборчої кампанії стояла з національною партією в тісному союзі. "Коаліція з німецькими націоналами була неможлива", заявив про те провідник народньої партії Др. Штреземан на однім із перших засідань нового парламенту. Але і проти допущення до участі в кабінеті народньої партії підносилися поважні заміри особливо з кол демократичної партії. Деякий час розважувалася навіть комбінація т.зв. "близьку середніх партій"; після котрої кабінет мав складатися тільки з представників центра і демократів та мав забезпечити собі тільки нейтральність пра их соц.дем. і народньої партії. Такий кабінет мав би був властиве тільки 134 безумовних прихильників, через це ця думка, піднесена з кругів лівої частини демократів або т.зв. молододемократів, скоро залишено. Демократи і цетр погодилися врешті на притягнення до співробітництва народньої партії але під деякими умовами принципового і особистого характеру. Народня партія мала перед

61

значіння для розвитку внутрішніх політичних відносин у Німеччині, набірає одначе трохи іншого характеру, коли зважити, що абстиненція правих соц.дем. від участі в уряді є більше тактичним маневром ніж проявом еволюції їхньої політики. Принципально вони не мали нічого проти віднови дотеперішнього коаліційного уряду, тільки з конкурентівних зглядів не хотіли брати в нім участі без незалежних соц. дем., побоюючися втратити решту прихильників серед робітництва. Їхній представник, бувший канцлер Шіллер, перший звертався до незалежників з пропозицією спільної участі в коаліційнім кабінеті. Коли ж незалежники відмовилися, соц.дем. фракція "під теперішню хвилю" проти коаліції "в старому складі (отже без незалежників). Другий провідник соц.дем. Шайдеман забіравши як перший бесідник голос в новому парламенті, заявив у тій самій справі виразно: "наше виступлення з коаліції не значить, що ми розкалялися. Ми далі обстоюємо нашу політику. Ті, що відступили були від нас, не розуміючи, що ліпший горобець у руці, то б то парламентарна політична влада, як журавель в небі, то б то радянська диктатура, завертають, як здається, вже назад. Будемо пильнувати, доби доручена нам оборона демократії, була виконана."

Характеристичні для цього є вренті відзиви з партійних кол правих соц.дем. Для прикладу наведемо деякі. Зібравання партійних соц.дем. функціонерів в Берліні з дня 25. червня винесло після реферату Едварда Бернштайна ухвалу, в якій признає конечність абстиненції партії після відмови незалежників та застерігається далі, що представники партії "не можуть під ніяков умов налезати до одної коаліції з представниками німецької народньої партії". Про коаліцій з міщанськими демократичними партіями не згадується. Інші зібрання мужів довіря соц.дем. партії в Кельні н/Райнон протестує теж проти становища незалежних і похвалює становище правих соц.дем., які "не хотіли брати участі в коаліцій поширеній на право".

Все те разом із захованням соц.дем. фракції підчас перших засідань нового парламенту вказує, що опозиційне ст

новише правих соц.дем. не е впливом принципальної негачії коаліційної політики, а було вимушене більше обставинами та що через те не виключене у відповіднім моменті повторення давної коаліції, коли діяльність нового чисто міщанського конфлікту не загострить противенства і не збільшить конфліктів.

Коли 24.червня новий німецький парламент зібрався на своє перше засідання, кабінетна криза не була ще покінчена, так що перше засідання відбулося без кабінету. Доперва 25.червня появилася офіційальна ліста нового кабінету, склад якого ми подали вище. На ^{другім} наступнім засіданню відбувся вибір президії парламенту, до якої увійшли: як президент - Лебе (соц.дем.), як заступники президента - Дітман (незалежний соц.дем.), Др.Бель (центр) і Др.Дітріх (національна партія). На третім засіданню зложив новий державний канцлер з а я в у від нового уряду, в якій виложив основні точки його першої програми. Програма нового уряду не рікнеться в основних точках від програми попереднього коаліційного уряду. ~~В~~ В справах закордонної політики своїть новий уряд після заяви канцлера далі на становищі виконання версайського миру "після можности". "Одинока наша програма в цій справі - це бажання додержати миру по змозі цілковито". Ця частина промови канцлера містила далі заяву мирних настроїв Німеччини та вислови бажання цілого німецького народу ужити всіх сил до осягнення справжнього міжнародного миру.

Друга частина заяви канцлера відносилася до справ в н у т р і ш н ь о ї політики та займалася передовсім питанням відбудови Німеччини. Тут зложив канцлер згадану вище заяву про вірність республіканському ладові та відкинення класової й расової ненависти. Заява дотикала по черзі всі некучі питання економічного життя Німеччини: фінансів, прохарчовання, комунікації, піднесення продукції й иньче та заповідала введення реформ. Остання частина заяви була присвячена справам соціалізації й суспільного законодавства.

Промову канцлера доповнили промови дальших двох представників нового кабінету: мін. фінансів В і р т а і мін. харчевих справ Б е р м е с а . Оба міністри змалювали докладно становище тих областей господарського життя Німеччини, які входять в обсяг їхньої діяльності. Міністер Вірт дав яскравий образ критичного стану німецьких ф і н а н с і в . Державний бюджет з 1918 р. виказував видатки 44. мільярдів марок, бюджет з 1919 р. обіймав 72 мільярди марок видатків, бюджет з 1920 р. ще не готовий, але вже дотепер налічує самих звичайних розходів 28 мільярдів марок. До того приїде ще без порівняння більша цифра надзвичайних видатків, між иньчим видатки зв'язані з мировою умовою, демобілізацією і ин. Особливе важке становище комунікаційних засобів Німеччини. Почта принесе в цім році після приблизного рахунку біля 670 мільйонів марок недобору, залізниці 14-15 мільярдів марок недобору. Причиною такого катастрофічного стану залізниць є цілковите зруйнування їх підчас війни, що вимагає тепер велетенських коштів на напругу. Крім того великі суми забирають дороге удержання персоналу. Цікаві цифри державних д о в г і в Німеччини, подані Віртом. Німеччина, яка до війни мала 5 мільярдів марок довгу, має тепер довгів 265 мільярдів марок. При тім ціле народне майно Німеччини обраховувано переш війною на 350 мільярдів марок. Вихід із цього трудного фінансового становища бачить Вірт в загальнім піднесенню народного господарства Німеччини. Проблема виплатності Німеччини це недовсім економічна проблема, а потім грошева. Ціла проблема відшкодування перемінюється в проблему п р о д у к ц і і Кожна фінансова трансація зводиться остаточно до одної простої формули досягнення надвишки в народнім господарстві. "Ціла наша надія в нашій праці, в умінню й пильности наших рук, - говорив Вірт. Тільки рішуча залізна воля до відбудови може вирятувати нас від загибелі. Муємо тямити кожного дня й кожної години, що ми стали бідні як зебраки,

64

що кожний з нас мусить привести жертву і напружити всі свої сили,щоби ми перемогли злидні,яких не дасться закрити далі окривалом паперових мільярдів. "

Трохи більш оптимістичні були інформації міністра Гермеса про стан харчевих справ Німеччини.Гермес повідомив між иньчим про добрі вигляди на сьогорічний збір картопель. Продукція картопель в цім році значно збільшилася так,що про-харчовання населення на найближчий рік буде забезпечене,таксамо продукція цукру зросла. Управна площа в цукровій продукції збільшилася на 10 - 12 %. Уряд буде старатися всіми способами,щоби всі припаси збіжжя, які є в Німеччині,були ужиті на прохарчовання населення. Мимо цього Німеччина навіть при найбільш інтензивній хліборобській господарці не може рахувати на те,щоби обійтись без довозу харчів з заграниці. Це й є головна причина дорожнечі,бо довожені продукти є далеко дорожчі. Для подешевіння харчевих засобів вужив до тепер уряд понад 10 мільярдів марок. Тепер буде він старатися удішшити організацію довозу,задля чого бдуть утворені відповідні імпортові організації за кордоном. Дотепер утворена така організація в Антверпені і твориться в Роттердамі. Гермес заповів далі розв'язання воєнних харчевих організацій,які керували харчевими справами дотепер, і отушневу переімену дотеперішної примусової господарки харчевими засобами на вільну з задержанням примусової організації тільки для хліба й молока.

Дискусія,над заявою нового уряду,в якій брали участь представники всіх парламентарних фракцій до комуністів включно,дотикала головню двох справ. Перша:це були повиборчі порахунки поодиноких партій. Друге: конференція з представниками Антанти в Спаа. Як в першій справі дискусія була часами дуже гаряча,так в другій справі заяви представників всіх напрямків замітно змірали до одного: не робити новому урядові труднощів перед важною конференцією. Це бажання було видно в промовах представників опо-

зиції з ліва ще більше, ніж в промовах правої опозиції. "Коли уряд буде берегти інтересів німецького народу відповідно своїм словам, - говорив Шайдеман в імені правих соц.дем., - тоді може він бути певний, що підчас конференції в Спаа буде за ним стояти п о д а в л я ю ч а б і л ь ш і с т ь народу. Ми не бажаємо з агітаторських мотивів, щоби уряд робив помилки, бо ми не хочемо для німецького народу нових тепінь. Покажіть, що ви можете зробити, а ми будемо судити вас по ваших ділах." Від цієї заяви, яка була властиво заявою позитивної піддержки для нового уряду, відбиває більш холодне становище правої опозиції. "Після досвіду останніх тижнів, - говорив представник німецької національної партії посол Гергт, - ми ставимося до нової коаліції д у ж е х о л о д н о й в и ч і к у ю ч о . Ми не можемо звязуватися на будуче в який небудь спосіб з її політиком." Гергт заявив шрврешті, що Його партія не буде голосувати ані за заявою довіра ані недовіра.

Підчас дискусії забрала теж голос представниця комуністів Кляра Ц е т к і н . Її промова обіймала передовсім заяву солідарности з міжнароднім пролетаріатом. Далі домагалася вона соваз з російською совітською республікою, розброєння міщанства та узброєння пролетаріату. Єдина партія, яка може виратувати Німеччину, це партія комуністів. *Иб*

Після закінчення програмової дебати поставлені були під голосування два внесення. Перше внесення незалежних соц.дем. на висловлення кж н е д о в і р я новому урядові і друге внесення коаліційних партій такого змісту: "парламент приймає до відома заяви державного уряду з 28. червня 1920р. Він кде від уряду, що він буде вести згідно з цими заявами в о в о п о л і т и к у в д е р ж а в і , а з о к р е м а п і д ч а с п е р е г о в о р і в в С п а а ! Це друге внесення, яке було вислідом міжпартійних переговорів, не обіймало отже виразної заяви довіри, а тільки заяву прийняття до відома Його програми."

В поіменнім голосуванні внесення незалежних було від-

66

винене 113 голосами проти 64. Внесення коаліційних партій було прийняте 255 голосами проти 62 при 54 неголосувачих. Проти внесення голосували незалежні соц.дем., здержалися від голосування члени національної партії.

Ясна справа, що цей кінцевий успіх завдячує новий уряд перековсім конференції з Антантою в Спаа, яка має початися 5.Липня. Відношення до Антанти буде не довгий час споввати розбіжній внутрішній німецькій політичне життя в більш або менш односторонній національний фронт. Це ялике можна замітити виразно з останніх нарад німецького парламенту.

УВАГА: Остаточні обчислення висліду виборів до парламенту зміняють трохи цифри подані нами в попереднім огляді. І так після урядової статистики всіх голосів було віддано 26 017 590. Всіх послів вводить до парламенту 466, з того є:

- соц.дем. 112, Центровців 89, демократів 45, німецькі націоналістів 66, німецьких народовців 62, незалежних соц.дем. 61, комуністів 2, інших 9.